

Links: De rechte tuinen met klassieke verhoudingen van Huis ter Nieuburg in vogelvluchtperspectief, door Julius Milheuser, 1644. Bron: geschiedenisvanzuidholland.nl.
Rechts: Paleis Honselaarsdijk in het vlakke, rechtlijnige landschap door A. Bega en A. Blooteling, ca. 1690. Bron: wikimedia, orig. in Koninklijk Huisarchief.

De essentie van de Hollandse tuin lag in de sociaal-economische en religieuze structuur van de Republiek. De inspiratie kwam uit de Franse en Italiaanse tuinarchitectuur, maar dan zonder grandioze pracht en praal. Die paste bepaald niet bij onze volksaard. Drijfveer was het calvinistische ideaal dat het de menselijke plicht was om de producten uit de natuur, die God ter beschikking had gesteld, te cultiveren. En de Gouden Eeuw stelde regenten en vermogende kooplieden in staat om hier volop uiting aan te geven. Hun vaak spraakmakende tuinen trokken veel bekijks, ook uit het buitenland. Interessant is dat de Hollandse tuin hiermee de spiegel werd van onze morele suprematie - tuinieren kreeg een politieke betekenis.

Symbool voor krachtig bestuur

Het idee van Holland als tuin werd in de zestiende en zeventiende eeuw veel gebruikt door Nederlandse dichters en in de kunst werd de Republiek stevast verzinnebeeld als een leeuw met zeven pijlen (de provinciën), staand in een 'besloten tuin'. Jacob Cats (eigenaar van Zorgvliet in Den Haag, 1643) en Constantijn Huygens die bij Voorburg in 1640 Hofwijck liet aanleggen, zagen het winnen van land op de zee en het tuinieren als het 'herschepjen' van het paradijs. De kracht van het bestuur van De Republiek lag in zorgvuldig onderhoud in plaats van geweld of dwang. De onderhoudsstaat van de Hollandse tuinen werd het symbool voor de politieke en morele kracht van het land.

Die visie nam koning-stadhouder Willem III mee naar Engeland, waar de landschapsstijl zich ontwikkelde als politiek statement. Voorbeelden van Hollandse invloeden in Engeland zijn de in 1997 herstelde Privy Garden van Hampton Court in Londen. En als best bewaarde Engelse tuin met Nederlandse invloeden, de achttiende-eeuwse tuin van Westbury Court in Gloucestershire. De Hollandse tuinaanleg werd door de Oranjes geëxporteerd naar Zweden en Duitsland (Oranienbaum, Oranienburg) en beïnvloedde de beroemde tuinen van Herrenhausen in Hannover. In Rusland ontwierp Nicolaas Bidloo, de Nederlandse arts van Peter de Grote, rond 1710 meerdere tuinen in de buurt van Moskou en Sint Petersburg.

In ons land is de Hollands-classicistische aanleg te herkennen in de zeventiende-eeuwse tuinen in Noord- en Zuid-Holland, op Walcheren, in 't Sticht, Overijssel en Gelderland. Vermeldenswaard voor dit Tuinjournaal zijn de in Hollands-classicistische stijl ontworpen tuinen van Paleis Noordeinde (1647) en Huis ten Bosch (1647) omdat ze nog steeds ter beschikking staan van de Oranjes.

Bronnen:

- Bezemer-Sellers, V., *Courty Gardens in Holland 1600-1650*, Amsterdam 2001
- Jacques, D., en A.J. van der Horst, *De tuinen van Willem en Mary*, Nederlandse Tuinenstichting 1988
- Oldenburger-Ebbers, C.S., A.M. Backer en E. Blok, *Gids voor de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur*, Rotterdam 1998
- Richardson, T., *The Arcadian Friends - inventing the English landscape garden*, Londen 2007

De zeventiende-eeuwse Hollands-classicistische tuin als politiek statement

thema
Tuinen van
Oranje

In de Gouden Eeuw bloeiden in de noordelijke Nederlanden de economie, de wetenschap en de kunsten. De Republiek groeide uit tot een wereldmacht. In deze periode ontwikkelden de stadhouder en, in zijn navolging, de welgestelde burgerij een eigen tuinstijl die typisch 'Nederlands' kan worden genoemd. Deze Hollandse tuinstijl had internationaal een grote invloed.

Tekst - Marian Lenshoek

Aan de basis van de tuinarchitectuur in de Republiek in de zeventiende eeuw stond het Hollands classicisme, de architectuurstijl die teruggreep op de klassieke ideeën over symmetrie en evenwichtige verhoudingen. Deze stijl, die ook werd toegepast in tuinen, sloot wonderwel aan op het vlakke landschap met zijn rechte afwateringskanalen.

Voorspoed en ondernemersgeest

Zo ontstond de Hollands-classicistische tuinkunst (1620-1680), met specifieke stijlkenmerken: rechthoekig van vorm, ingedeeld volgens klassieke meetkundige of muzikale verhoudingen en omheind door kanalen en bomen. De begrenzing met boomsingels of hoge hagen beschermde de planten en het huis tegen de wind. Essentie van de tuinen was het verzamelen en kweken van planten. De Hollandse tuin ademde de sfeer van de Gouden Eeuw van voorspoed en ondernemersgeest, vrijheid en toewijding. Stadhouder Frederik Hendrik (1584-1647) zette in 1621 de toon met de tuinen van het paleis Honselaarsdijk bij Naaldwijk, het Buitenhof in Den Haag (voltooid rond 1625) en de tuinen van het paleis Huis ter Nieuburch in Rijswijk, aangelegd tussen 1636 en 1644.